

საქართველოს განათლების სამინისტრო
სულხან-საბა ორბელიანის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო პედაგოგიური უნივერსიტეტი

შ რ ო მ ე ბ ი

ტომი V

თბილისი
1999

გარეუბნის ენა. როგორც თანამედროვე სასკოლო პრობლემის სხვადასხვაობა და მისი სოციალური-ეკონომიკური დახასიათება

დღეს გარეუბნის ენა გამოიყენება მდარე არქიტექტურით დასახლებულ უბნებში. აქ ცხოვრობენ ახალგაზრდები, ევლანბი, ვისაც თავს დაატყდა უმუშევრობა. ამ მეტრეელების ფუნქცია, რომელსაც განსხვავებული ჯგუფები იუენებენ, პირველ რიგში თვითმოფადობის დადასტურებაა. გამდიდრებული მიგრაცია იწვევს მოსახლეობის აღრე-ვას, „შუალედური კულტურის“ წარმოქმნას, რომელიც ფრანგულ ენას ეფუძნება, მაგრამ მასში შემოყავს უცხოური წარმოშობის სიტყვები, მშობლიური ენის სიტყვები, საკუთარი კულტურისათვის დამახასიათებელი ფორმებით.

გარეუბნის მეტრეელებისათვის ამოსავალი მაინც ფრანგული ენაა, რომელიც მთავარი კოდია და მკადგენს ე.წ. უალიბს და ეს უალიბი წვეთ-წვეთობით ივსება სხვა ენებიდან ნაწარმოები სიტყვებით. საფრანგეთის სხვადასხვა დასახლებულ უბნებში თანაცხოვრობენ სხვადასხვა ეროვნების, კულტურისა და ენის მქონე ადამიანთა ჯგუფები. ამის გამო ევლანახარი პირობაა იმისათვის, რომ თავი იჩინოს ადგილზე ინტერენამ, დომინირებულ მდგომარეობაში მეოფე საერთო ფრანგული ენის გვერდით, ადგილობრივი კილოკავების უდიდეს მრავალფეროვნებასთან ერთად, რომელიც ქმნის გარეუბნის ლინგვისტურ მოსაიკას, რომელშიც შერეულია მაკრებული, არაბული, ბერძნული, აფრიკული და ასიური, ბოშური და კრეოლის ენები.

ეს ინტერენა, ჭეშმარიტი ჰეტეროგენული სტრუქტურა - მრავალწახნაგოვანია. ამიერიდან იგი ხდება კომუნიკაციის იარაღი იმ მოსახლეობისა, რომელიც თავს საზოგადოებისაგან გარიყულად თვლის. რამდენიმე წელია სოციალურმა განხეთქილებამ თავი იჩინა გარეუბნებში, ემიგრანტებით დასახლებულ უბნებში. ევლანაფერმა ამან ხელი შეუწყო ლინგვისტური განხეთქილების წარმოქმნას. როგორც სოციალური, ისე ლინგვისტური განხეთქილება ერთმანეთსეა დამოკიდებული. განსახლდრული მაინც სოციალური ფაქტორია და მისმა ცვლილებამ შეიძლება მაშინვე ლინგვისტური ცვლილება გამოიწვიოს. ამ კონტექსტში ენას, როგორც ინტერენის ფაქტორს, მნიშვნელოვანი როლი უნდა მიენიჭოს. ამ შემთხვევაში სწორედ შუალედური რგოლია სკოლა, სასწავლებელი. მაგრამ აქ საპირისპირო მოვლენასთან გვაქვს საქმე. ის ახალგაზრდები, ვინც გარეუბნებში ცხოვრობენ და საკუთარ

ენაზე მეტრეელებენ, დიდ გავლენას ახდენენ სხვა მოსწავლეებზე. დღეს გარეუბნის ენა ცალკე ენად განიხილება, უფრო სწორედ - თანამედროვე სასკოლო არგოს სახესხვაობად.

„მოკვებურდა ნორმალური ფრანგულით ლანარაკი... როგორც მდიდრები ლანარაკობენ... ძვირფასი ქალაქელები“ - ამბობს მაკრებული წარმოშობის მოსწავლე. ეს იწვევს გაუცებრობას მოსწავლეებსა და უფროსებს შორის. მიძელ ტრიმერი, მთავარი მრჩეველი ბანათლების დარგში, 1996 წლის 6 თებერვალს, საფრანგეთის ტელევიზიის I არხით გამოსვლაში, ამბობდა: „ის რაც ჩვენ აგრესიად მიგვაჩნია, ეს სოჯჯერ მხოლოდ აზრის გამოხატვის მათი მანერაა, მათი ლექსიკონი, მათი მეტრეელება. ჩვენ რომ უხეშად მიგვაჩნია, ისინი ამას ვერც კი ახანალიზებენ. ჩვენი მსრივ კი, როდესაც სოჯიერთ სიტყვას ვიუენებთ, მათი გამომეტრეელებით ვხედავთ, რომ სოჯჯერ მათ არაფერი არ ესმით. ეს მხოლოდ ორ ჯგუფს შორის კომუნიკაციის პრობლემაა, რადგან ერთი და იგივე ასაკი არა გვაქვს, არა გვაქვს ერთნაირი აღზრდა (განათლება) და თანაც ერთნაირად არ ვრევაირებთ. ეს ის პრობლემაა, რომელთა წინაშეც აღმოჩნდა სკოლა. იმ მისიას შორის, რომელიც სკოლას აკისრია, უმთავრესია იმის ცოდნა, რომ სკოლის მოსწავლეებს მიაწოდოს აუცილებელი ნორმები, რათა ეფექტურად ფლობდნენ ფრანგულ ენას, როგორც ზეპირი, ისე წერილობითი ფორმით.

საერთო ფრანგული ენა ესაა ენა-მიზანი. იმ შემთხვევაში, როდესაც გარეუბანში მცხოვრები სკოლის მოსწავლეების ენა შორდება ენა-მიზანს, ეს ხელს უწყობს სკოლის შიკნით სსენებული ლინგვისტური განხეთქილების წარმოშობას. ამ შემთხვევაში ვადამწვეტი როლი ეკისრება მასწავლებელს. ერთ-ერთ სკოლაში ჩატარდა ექსპერიმენტი: ფრანგული ენის მასწავლებლის დახმარებით მოსწავლე ემიგრანტს ასწავლიდნენ საკუთარ ენაზე ფიქრს, აკეთებინებდნენ ფრანგული სიტყვის მისეული ვარიანტის ახალიზს, რომლის შედეგები შეჭობდნენ ლექსიკონში. ეს ევლანაზე საუკეთესო ხერხია ისწავლოს ამ აუცილებელი იარაღის გამოიენება სწავლების პროცესის საკეთილდლოდ. ამის მსგავსი ექსპერიმენტი შეიძლება ჩატარებულ იქნეს ევლგან, სადაც ეს აუცილებელია ჰედაგოგური თვალსაზრისით. აქედან გამომდინარე, ჭეშმარიტად მივიღებთ რა მსედველობაში სკოლის მოსწავლის გამოხატვის მანერას, მას თანდათანობით მიუვანლოვებთ მოლიერის, მოპასანის, მორუას ენას, ვისთვისაც ენა ლიტერატურულია, მაგრამ ასევე სასუბრო საერთო ენაა, სოციალურად ანორმირებული“. ის ლინგვისტური ცვლილებები, რაც დღეს ხდება ენაში, განსხვავდება იმისაგან, რაც ადრე იყო. ხელობის არგო გაქრა

სოციალური არგოს სასარგებლოდ და მომავალი გვეტყვის, ფრანგული ენა შეძლებს თუ არა ხალხური ენის გამდიდრებას ახალი წარმონათქმებით და ასევე გარეუბნის მეტყველებით. ჩვენ მიგვაჩნია, რომ სწორედ გარეუბნის ენაა დღეს ძალზე მოდური ენა. თუკი ადრე იგი თანამედროვე სასკოლო არგოს გამდიდრების წყარო იყო, ახლა შეიძლება მივიჩნიოთ მის სახესხვაობად.

ლიტერატურა

1. Document de travail n. XIII-XIV, 1992, pp. 3-277.
2. Goudailler Jean-Pierre. L'argot, objet d'étude de linguistique, la Revue des 2 Mondes, Mars, 1996, pp. 115-123.
3. Toubon Jacques. L'esprit des langues, Le Monde, 24/2/94, p. 2.

თბილისის ი. ჭავჭავაძის სახ. დასავლურ
ენათა და კულტურათა სახელმწიფო
ინსტიტუტის რომანულ-გერმანიკული
ფილოლოგიის კათედრა

(მემოვიდა 10.03.1999)